

Ira Levin Marvin se narodil 27. srpna 1929 v New Yorku (Manhattan). Očekávalo se od něj, že bude následovat svého otce v podnikání s dovozem a prodejem hraček. Dospívající Levin měl jiné představy. V 15 letech se rozhodl být spisovatelem. Otec se uvolil ho na zkoušku dva roky podporovat. Studia Levin započal na Drake University v Des Moines, Iowa. Později také navštěvoval Horace Mann School, kterou úspěšně dokončil, pokračoval v oboru filozofie a angličtiny na New York University. Během posledně jmenovaného se přihlásil do televizní scenáristické soutěže. Sice získal „jen“ 2. místo, ale za svou soutěžní práci *Leda's Portrait* dostal od televize NBC prvních 200 dolarů. NBC ji využila v sérii *Lights Out*, epizoda se vysílala v roce 1951. Ještě než lhůta daná otcem uplynula, byl Levin soběstačným a finančně nezávislým díky spolupráci s NBC.

Při psaní několika povídek pro *Lights Out* nebo *The US Steel Hour* pracoval na svém prvním románu. V roce 1953 vydal knihu o záhadných vraždách *Polibek před smrtí*. Zde poprvé rozvinul své umění vytvořit v podtextu příběhu silné, neočekávané napětí. Příběh je vyprávěn ve třech částech, z pohledu vraždícího intrikána Buda Corlisse a dvou sester, jeho prvních obětí. Román měl značný komerční úspěch, i kritici se o něm vyjadřovali pochvalně, proto nebylo překvapením, když získal v následujícím roce dokonce cenu Edgar Award za nejlepší prvotinu. V roce 1956 byl natočen stejnojmenný celovečerní film v hlavních rolích s Robertem Wagnerem, Virginií Leith, Joanne Woodward a Mary Astor. V roce 1991 pak vznikl remake s Mattem Dillonem jako Budem Corlissem a Sean Young jako dvojčaty.

Levin sloužil v US Army Signal Corps v letech 1953–1955. Poté, co byl propuštěn, věnoval velkou část svého času divadlu. Prvního úspěchu dosáhl s adaptací Mac Hymanova vtipného románu *Pro seržanty není čas* z roku 1956, vyprávějícího o vojenském rekrutovi, který byl čerstvě povolán do letectva Spojených států (hlavní roli si zahráli Andy Griffith a Don Knotts). Jeho vlastní originální díla nicméně zůstávala na prvním místě. Hra *Interlock* (1958) byla realizována bez větší pozornosti. Kusu *Kritikova volba* se dařilo o něco lépe, hrál se roku 1962 v režii Otto Premingera asi šest měsíců, v hlavní roli s Henry Fondou jako divadelním kritikem a Georgann Johnson jako jeho manželkou.

Jedním z největších autorských zklamání se stal muzikál *Drat! That Cat!* (1965), komedie o zlodějíčkovi. Dílo se hrálo jen několikrát. Levina, který napsal nejen samotný scénář, ale také všechny texty k písním, však tento neúspěch neodradil. Když neuspěl s muzikálem, vrátil se o dva roky později hrou *Dr. Cook Garden* (1968), i ta však zapadla takřka bez povšimnutí.

Mezitím v roce 1967 publikoval Levin pravděpodobně svoje nejznámější a nejúspěšnější dílo ve stylu „román napětí“ – *Rosemary má děťátko*. Děsivý příběh mladé ženy z New York City Rosemary Woodhouse a jejího muže Guye, kteří se přistěhují na sklonku šedesátých let do bytu

v Bramfordu. V jejich činžovním domě se dějí podivné až okultní události, těhotná žena neví, čemu a komu věřit. Znepokojení jí přináší i míra zapojení manžela do této situace. Později odhalí v budově satanský spolek s ďábelskými návrhy pro její nenarozené dítě. Rozhodnutí, zda jde o chorobné vize, které v citlivé Rosemary vyvolává samota milionového města a tísnivý dům, nebo zda jde o skutečné hrůzné události, už autor nechává na zvážení čtenáři. Síla výpovědi tkví v hlubokém ponoru do psychiky postav a zároveň v jemném rozkreslení gradující neidentifikovatelné tajemné atmosféry, kdy přízraky hledí odevšad, aniž bychom zcela chápali jejich příčinu a propojení. Miloš Fiala toto dílo velmi příznačně charakterizoval slovy: „*Jde-li o podobenství, pak je chmurné a drtivé. Je to obraz světa, v němž osudy jedinců mohou být manipulovány tajemnými a nepostižitelnými silami, z nichž marně hledají únik a východisko. Pak je to výkřik zoufalství a úzkosti nad civilizací, kde tyto síly mohou vegetovat a mařit – viz symbol dítěte – samotný život.*“

Následujícího roku bylo toto napínavé hororové drama uvedeno jako celovečerní film režiséra Romana Polanského v hlavní roli s Miou Farrow jako Rosemary a Johnem Cassavetesem jako jejím manželem. Úspěch *Rosemary má dítě* spustil vlnu hororových filmů na satanské téma, které se těšily velké oblibě u diváků: Vymítač ďábla (1973), Omen (1976). Levin ale mezitím už hledal jiné žánry.

Jeho další román *Báječný den* (1970) se odehrává v sice dokonalém, ale těž zcela odlidštěném světě řízeném jediným centrálním počítačem Unicompem. Místo jmen mají obyvatelé pouze „jménokódy“. Počítač rozhoduje beze zbytku o jejich životech – profesi, místě pobytu atd. – při naprosté absenci individuálních možností. Co se stane s těmi, kteří se s takovou realitou nehodlají smířit, jako například svobodomyšlný Chip? Kniha má velmi dobrodružný děj, plný děsivých náznaků, ale bohužel jen klouže po povrchu vyřčených problémů. Z tohoto důvodu je mnohem lépe přijímána čtenáři než kritikou.

Velmi symbolické je další dílo, *Stepfordské paničky* z roku 1972. Autor prozkoumává znepokojující a strašidelné předměstí, kde ženy byly nahrazeny androidy. Hrdiny jsou Joanna s Walterem a dvěma dětmi, kteří se přistěhují do Stepfordu. Joanna, ke svému překvapení, zjišťuje, že mezi sousedkami není žádná normální žena s koníčky nebo potížemi, jež by nevypadala jako z reklamy na vzornou hospodyňku. Všichni muži, včetně jejího manžela, pravidelně vysedávají v Mužském klubu. Ve městě najde Joanna pouze dvě kamarádky, Bobbie a Charmaine, které zde nebydlí dlouho a které ještě mají koníčky, nekamarádí se tak moc s domácími pracemi, ale užívají si života. S Bobbie se snaží vyburcovat ženy k založení ženského spolku, ale neuspějí. Charmaine se po víkendů s manželem neskutečně změní a stane se další z tuctových manželek. Bobbie přičítá tento vývoj jedovaté vodě a uvažuje o stěhování. Pak rovněž stráví víkend se svým manželem, který z ní chce udělat chladnou a nepřírozenou stepfordskou paničku. Joanna se snaží vyřešit záhadu stepfordských žen spolu s novou sousedkou Ruthanne. Navštěvuje psychiatricku a zjistí, že

stepfordské paničky nejsou ženy, nýbrž robotky. Joanna s bolestí zjišťuje, že i jejímu muži by taková její proměna vyhovovala. Utíká z domu. Muži ji však dohoní a přivedou do domu Bobbie, jež se má říznout do prstu, aby ukázala, že jí poteče krev. Přesvědčí tím Joannu...?

Ani zde nechybí motivy fantastiky a hororu zároveň, které se navzájem prolínají a umocňují zjitřené pocity strachu, obav i hrůzy. Atraktivitu knihy podporuje výběr tématu určení rolí mužů a žen a jejich společenských a rodinných vazeb. Nejtěžší otázkou není, zda lze vzdorovat diktátu společnosti, ale zda splníte přání člověka, kterého milujete, i přesto, že to znamená naprostou ztrátu vaší identity. O oblíbenosti díla svědčí i dvojí filmové zpracování v Hollywoodu. Katharine Ross hrála v *Stepford Wives* (1975) stejnou roli, kterou později získala Nicole Kidman v remaku z roku 2004.

Levin pokračuje jako romanopisec s těmi nejlepšími výsledky v knize *Hoši z Brazílie* (1976), kde opět pracuje s fantazií. Představuje si, že nacist Dr. Josef Mengele, který experimentoval s oběťmi koncentračních táborů, zde ale vystupující pod přezdívkou Aspiazu, se snaží přivést Třetí říši zpět k moci. Schůzku, kde plánují bývalí nacisté vraždu 94 lidí z Evropy, nahraje židovský novinář a předá před smrtí informaci spisovateli Yakovu Liebermannovi. Ten se po stopě vydává, ale nenachází dlouho spojitost mezi oběťmi, až si všimne, že všem je 65 let a mají 13leté syny, kteří jsou černou patkou a modrýma očima nápadně podobní Hitlerovi ve stejném věku. Z klonů mají být při vytvoření identických podmínek vývoje noví „vůdci“. Příběh graduje v okamžiku, kdy jeden z chlapců kreslí přeplněný stadion, kde uprostřed stojí osoba, kterou všichni obdivují a hlasitě skandují... Téma klonování bylo v době vzniku knihy z říše fantazie, přesto znepokojuje neznámými, ale tušenými možnostmi. Spojeno s takřka detektivní zápletkou vytvořilo napínavý a čtivý dílek Levinovy tvůrčí mozaiky. I toto dílo se dočkalo svého filmového zpracování, v režii Franklina J. Schaffnera hrál lovců nacistů velmi zdařile Laurence Olivier a Dr. Mengeleho Gregory Peck (1978).

V roce 1978 zažil Ira Levin svůj největší divadelní triumf. Komedialní drama *Osidla smrti* mělo na Broadwayi premiéru a ihned se stalo hitem. Příběh je o tom, jak si místo přátelských rad začínajícímu autorovi přisvojit jeho skvělé dílo i za cenu vraždy... Tuto výchozí situaci Levin rozehrává s velkou invencí, s množstvím humoru a chytrých, rychle se střídajících dějových zvrátů. To přispělo k tomu, že se hra stala nejdéle hraným hororem na scéně Broadwaye a byla nominována na cenu Tony Award za nejlepší hru. Počet repríz se blíží ke dvěma tisícům. Ve stejnojmenném filmu z roku 1982 v režii Sidney Arthura Lumeta hráli Michael Caine a Christopher Reeve.

Do konce života napsal Levin už jen dva další romány. První, *Někdo se dívá* (1991), vypráví příběh ženy Kay sledované majitelem high-tech bytového domu, v němž zároveň došlo k několika zvláštním úmrtím. Kay se sblíží s majitelem domu Petem, z něhož se vyklube závislý a paranoidní voyeur. Po čase se s ní k jejímu zděšení podělí o své tajemství. Kay začne pátrat po záhadách domu a přichází již dříve známý boj o to, zda je dříve vyřeší, či zemře. Tak jako předešlí nepohodlní svědci. Přídavnou hodnotou thrilleru je různorodý obraz života běžných obyvatel New Yorku, složený

z jednotlivých záběrů pořízených v bytech podnájemníků. V roce 1993 vznikl pod vedením Philipa Noyce film, kde Kay zdařile ztvárnila Sharon Stone a Peta William Baldwin.

Na své dřívější úspěchy se Levin pokusil navázat roku 1998 románem *Rosemary a její syn*, pokračováním knihy *Rosemary má děťátko*. Hrdinou je kromě právě z komatu probuzené Rosemary její syn Andy, žijící kde jinde než v New Yorku. Vše se odehrává na sklonku roku 1999, právě ve chvíli, kdy svět čekající v hrůze na přelom tisíciletí hledá nového vůdce. Jím se snaží stát Andy a Rosemary mu nekriticky pomáhá, aniž by se zabývala některými nesrovnalostmi. Příběh je bohužel silně nevyrovnaný a rozpačitý jak po stránce obsahové, tak jazykové. Z této příčiny se nesetkal s takovým zájmem čtenářů jako první příběh.

Z prvního manželství s Gabrielle Aronsohn, s níž žil v letech 1960–1968, měl Ira Levin tři syny, Adama, Jareda a Nicholase. Po rozvodu s Gabrielle se roku 1979 podruhé oženil, s Phyllis Finkel. I oni se po letech rozvedli. 12. listopadu 2007 ve věku 78 let Iru Levina v bytě v New York City postihl smrtelný infarkt.

I dnes jsou knihy tohoto autora, nazývaného zakladatelem psychotrilleru, stále populární. V roce 2010 nakladatelství Corsair Publishing vydalo reedici několika jeho románů v brožovaném vydání. Jeho dramata stále znovu uvádějí divadla, protože mistrovství jeho napínavých příběhů si nachází další nové příznivce. Slavný spisovatel Chuck Palahniuk označil Levinovo dílo za „*chytré, aktualizované verze legend, které si lidé našich kultur vždy vyprávěli*“.

(Zpracovala: Hanka Lukešová)